

Sığınmacı Çocukların Medyada Temsili: hurriyet.com.tr Örneği

Öztan Rana AYDIN ÇÖRT*

ÖZ

Anadolu coğrafyası, stratejik konumu nedeniyle antik çağlardan bu yana kitlesel göç hareketlerine tanıklık etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti döneminde de göç dalgaları devam etmiş; özellikle Suriye iç savaşının ardından birçok Suriyeli sığınmacı Türkiye’de yaşamaya başlamıştır. Bu durum, hem ulusal hem de yerel medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik haberlerin artışıyla kendini göstermiştir. Medyanın yayımladığı her haber, kamuoyunu etkileme ve dönüştürme gücüne sahiptir; bu nedenle göç haberleri toplumda önemli etkiler yaratabilmektedir. Bu bağlamda, ele alınan çalışmada Türkiye’nin en çok ziyaret edilen haber sitelerinden biri olan hurriyet.com.tr’de sığınmacı çocuklarla ilgili haberlerin sunumu ve bu çocukların medyada nasıl ve ne şekilde yer aldığı incelenmiştir. 9 Şubat - 24 Temmuz 2018 tarihleri arasında sığınmacı çocuklarla ilgili çevrimiçi haber arşivleri Teun A. van Dijk’in söylem analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada söylem analiziyle dilin bağlamla ilişkisi ve anlamanın nasıl değiştiği araştırılmaktadır. Bu doğrultuda sığınmacı çocukların medyada temsil bulduğu haberlerin genellikle olumlu ve yapıcı bir dille sunulduğu ve örneklem olarak incelenen haberlerde sığınmacılara yönelik duyarlı bir yaklaşım sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: sığınmacı çocuklar, van dijk, söylem analizi, hurriyet.com.tr, göç

* Yüksek lisans öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
oztanaydin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1384-7879

Representation of Refugee Children in the Media: The Case of hurriyet.com.tr

ABSTRACT

Anatolia's geography has witnessed mass migration movements since ancient times due to its strategic location. During the Republic of Turkey, migration waves have continued, especially after the Syrian civil war, leading many Syrian refugees to live in Turkey. This situation has resulted in an increase in news about Syrian refugees in both national and local media. Every news report has the power to influence public opinion; therefore, migration news can significantly impact society. In this context, the study examines the presentation of news about refugee children on hurriyet.com.tr, one of Turkey's most visited news websites, and investigates how these children are represented in the media. Online news archives related to refugee children from February 9 to July 24, 2018, were analyzed using Teun A. van Dijk's discourse analysis method. This period saw a surge in news coverage of refugee children. The analysis method explores the relationship between language and context and how meaning changes. The study aims to understand how refugee children are represented in the media and concludes that news targeting these children is generally presented positively and constructively, showing a sensitive approach toward refugees.

Keywords: refugee children, van dijk, discourse analysis, hurriyet.com.tr, migration

Extended Abstract

This article examines how news related to refugee children is presented and represented in hurriyet.com.tr, one of the most visited news sites in Turkey, through a critical discourse analysis framework focusing on news headlines and introductions. International events such as war and conflict have profoundly impacted people's lives throughout history, forcing many to flee their homes. Consequently, migration demonstrates a historical continuity and continues today with specific dynamics. Notably, the civil war that began in Syria in 2011 has led to significant global population movements, resulting in approximately four million people seeking asylum in neighboring countries. This situation is not limited to Syria, as conflicts in countries such as Afghanistan and Ukraine have also influenced migration processes. Thus, a continuous migration crisis is experienced worldwide. Due to its geographical and political position, Turkey hosts one of the highest numbers of refugees. This circumstance has sparked considerable interest in refugee, immigrant, and migrant issues among media and academic circles.

The study has been conducted in this area emphasizes the social impacts of migration and the importance of media representation. The media is acknowledged as a powerful entity that plays a crucial role in the development of modern societies and in directing social events. As a result, the media is referred to as the "fourth estate", highlighting its influence in shaping, transforming, and perceiving social events, as well as its critical role in public opinion formation. Beyond raising awareness of social issues, the media also plays a significant role in shaping societal perceptions of these problems. Therefore, the presentation of topics covered by the media is of great importance, ensuring that the impact of the news resonates within the public. Particularly, given the profound societal implications of the refugee child and immigrant theme, how the media addresses, reflects, and represents these issues can have significant long-term consequences. In this context, analyzing migration-related news from a discourse perspective is a valuable and effective method to understand how the media frames and reflects the topic.

Discourse analysis aims to investigate the effects of specific language use and modes of expression on social perceptions and attitudes. Critical Discourse Analysis is a compelling methodology in this regard, providing an in-depth understanding of how certain social structures and power dynamics are reflected by analyzing the language used in the media. Thus, examining how refugee children are represented in hurriyet.com.tr is an important research topic. This study focuses on the representation of refugee children in hurriyet.com.tr, conducting this analysis within the framework of Critical Discourse Analysis. News headlines and introductions regarding refugee children published between February 9 and July 24, 2018, in hurriyet.com.tr's archives were analyzed through Teun A. van Dijk's discourse analysis method. van Dijk's

methodology employed in this research aimed to explore the relationships between language and context, investigating how specific meanings and messages are constructed.

The findings indicate that the news about refugee children in hurriyet.com.tr avoids negative content such as hate speech, racism, or sexual exploitation, highlighting rather the situations and projects faced by refugee children. It was observed that the analyzed news articles often utilized concrete data and photographs to enhance the credibility of the news and distance the narrative from fictional storytelling. Generally, while news headlines provide a summary of the situation and location of events, the introductions offer detailed information regarding projects and social support initiatives directed at refugee children. In conclusion, the news published on hurriyet.com.tr regarding refugee children presents a significant and effective example of migration representation through media, yielding noteworthy findings from a Critical Discourse Analysis perspective. Further research is needed to explore how such representations shape societal perceptions, attitudes, viewpoints, and behaviors toward refugees. Thus, it becomes evident that media organizations should adopt a responsible and careful narrative towards vulnerable groups such as refugee children. Highlighting not only the challenges faced by refugee children but also positive examples of social solidarity and support can contribute to making media representation more positively transformative and constructive.

Giriş

Suriye’de 2010’ların başında hükümete karşı başlayan protestoların ardından silahlı çatışmalara dönüşen Suriye iç savaşı, ülkede ciddi bir siyasi, sosyal ve ekonomik krize neden olmuş ve dünya genelinde önemli bir nüfus hareketi ve siğınmacı krizi yaratmıştır. Takip eden süreçte yaklaşık dört milyon insan siğınmacı statüsüne geçmiştir. Krizin sürekliliği, siğınmacıların yerleştikleri ülkelerde siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenlik dinamikleri üzerinde çeşitli etkiler yaratmalarına neden olmuştur. Bu tarihten itibaren mülteci, siğınmacı ve göçmen konularına ilişkin haberler, hem uluslararası hem de Türkiye medyasında daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Siğınmacı, mülteci ve göçmenler hakkında hem medyada hem de akademik çalışmalarda yoğun bir ilgi bulunmasına rağmen siğınmacı çocuklara ilişkin yeterli akademik çalışma olmadığı gözlemlenmektedir. Bu çalışma, mevcut durumu bir eksiklik olarak değerlendirerek siğınmacı çocuklara yönelik haberlerin sunumuna odaklanmıştır. Haberlerin çözümlenmesinde eleştirel yaklaşımlardan yararlanılmıştır.

Eleştirel yaklaşımlar, haberi şekillendiren iktidar ilişkilerine, ideolojiye ve söyleme yoğunlaşmaktadır. Bu yaklaşıma göre haber, söylemden ibarettir ve ideolojiden bağımsız olamaz; haber, aynı zamanda ideolojik bir söylemdir. Medya, özellikle kitle iletişim araçları kullanılarak oluşturulan haberler, haberin üreticisi ve okuyucusu arasında tek taraflı bir ilişki oluşturur; bu nedenle yapılan haberde çıkar odaklarının veya iktidarın sahip olduğu ideoloji doğrultusunda okuyucu etkilenmeye çalışılmaktadır (Günay, 2022, s. 47). Dolayısıyla medya, kamuoyunu etkileyen en güçlü silahlardan biridir. Medyanın haberleri aktarırken seçtiği kelimelerin ve görsellerin, insanların sorunları değerlendirme ve algılamalarında önemli bir etki oluşturduğu ifade edilebilmektedir (Sarıkaya, 2020, s. 403). Her söylemde ifade edilmek istenen temel bir düşünce veya mesaj, diğer bir ifadeyle ideoloji, genellikle gizlidir. Bu nedenle metnin söylemediği unsurların bulunması; metinde anlatılmak istenen ya da dolaylı olarak bahsedilenlerin tespit edilmesi, olayları ve tarihsel süreci bilmekle bağlantılıdır. Bu noktada, metnin anlamı ve yorumlanması, dilbilgisel çalışmanın ötesinde sosyal bağlamlar çerçevesinde değerlendirilebilmektedir (Doyuran, 2018, s. 303).

Haberde kullanılan dil, kendine özgü metinsel özellikler ve yaklaşımlar içerir. Bundan dolayı Eleştirel söylem analizi, söylemde anlatılmak istenen ve saklı olanı ortaya koymaya çalışır. Her söylemin altında gizli bir temel düşünce veya ideoloji bulunmaktadır (Günay, 2022, s. 48). Söylem analizi, dilbilim başta olmak üzere iletişim, edebiyat, psikoloji, sosyoloji gibi birçok alanı ilgilendiren ve farklı alanlarda kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, farklı alanlarda farklı uygulamalarla karşımıza çıkar ve sözlerle ifadeyi biçimlendiren tüm unsurların (dil ve anlam boyutu) duygu ve düşünce boyutunun ortaya çıkarılmasında esas alınır; ayrıca işlevsel dilbilimin de uygulama alanı olarak kabul edilir (Bozkurt, 2017, s. 371). Karaduman’a göre (2017) söylem en basit ifadeyle

anlamın dil içinde hareket etmesiyle ortaya çıkan bir olgudur. İdeoloji ise, bu anlamın belli gruplar ve kişilerin lehine nasıl harekete geçirildiği ile ilgilenir (s. 35).

Eleştirel söylem çözümlemesi, haber söylemine yerleşmiş ideolojik unsurların ancak eleştirel bir çözümleme yöntemiyle ortaya konabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca medya dilinin rolünün eleştirel bir şekilde analiz edilmesi gerektiğini Teun A. van Dijk belirtmektedir. Haber söylemindeki ideolojik pratiklerin saptanması sayesinde sosyal eşitsizliklerin yeniden üretiminin nasıl gerçekleştiği de ortaya konulabilir (Özer’den aktaran Doruk, 2013, s. 114). Bu nedenle, eleştirel söylem çözümlemesi, savaş ve iç karışıklıklar nedeniyle ülkelerinden zorunlu olarak göç eden siğınmacılara dair haberlerin çözümlenmesinde elverişli bir yöntem olarak kabul edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, son dönemde artan göç hareketleri nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan siğınmacı çocukların hurriyet.com.tr haber sitesinde nasıl temsil edildiğini ve bu çocuklara ilişkin haberlerin hangi temalar etrafında örüldüğünü ortaya koymaktır. Bu doğrultuda hurriyet.com.tr’de siğınmacı çocuklarla ilgili haberlerin yoğunlukta olduğu gözlemlenen 9 Şubat 2018 ile 24 Temmuz 2018 tarihleri arasındaki dönemde yayımlanan haberler, van Dijk’in eleştirel söylem analizi yöntemi çerçevesinde incelenmiştir.

Medya, göç, siğınmacılar ve temsil

Göç, dünya tarihinde çeşitli sosyal olaylara ve durumlara bağlı olarak hız kazanmış, bazen de yavaşlamıştır. Ancak, göçün tamamen ortadan kalktığı bir dönemden bahsetmek mümkün değildir. Hangi nedenlerle gerçekleşirse gerçekleşsin, göç, bireyin ya da grubun mevcut yaşam koşullarından daha iyi veya daha konforlu olacağını umduğu imkânlar için yer değiştirmesini ifade etmektedir (Karakaya, 2020, s. 95). Ortadoğu’da meydana gelen krizler, Türkiye’yi birçok göç dalgasıyla karşı karşıya bırakmıştır. Bu dalgaların en büyük ve en etkili olanı ise Suriye’den Türkiye’ye yönelen göçtür (Parlak, Çakın ve Kaya, 2022, s. 951). “Suriye’de yaşanan gelişmeler neticesinde meydana gelen kitlesel iç ve dış göç, dünyanın en büyük insani krizlerinden birisini yaratmıştır. Bu krizle birlikte, Nisan ayında Suriye’den Türkiye’ye doğru siğınmacı akını başlamış ve 29 Nisan 2011 tarihinde ilk katile Türkiye’ye giriş yapmıştır” (Tunç, 2015, s. 35). Yaşanan bu hadise, bölgedeki güvenlik ile sosyal ve ekonomik dinamikleri önemli ölçüde etkilemiş, Türk siyasetinde ve medyada yeni tartışmalara yol açmıştır.

Türkiye’nin Suriyelilere yönelik açık kapı politikası ile kamuoyu, başlarda Suriyelilerin temel insani ihtiyaçlarının karşılanabilmesi konusuna yoğunlaşmıştır. Kısa süreli bir nüfus hareketi olacağı öngörüsü kabul edildiği için Türkiye kamuoyunda Suriyeliler “misafir” olarak nitelendirilmiş fakat “misafirlerin” kalma süresinin uzamasına sebep olacak gelişmelerin yaşanması ve misafir tanımının uluslararası hukukta bir karşılığının olmaması, Türkiye kamuoyunda misafirin siğınmacıya dönüşmesi sürecini

hızlandırmıştır (Güçtürk'ten aktaran Gölcü ve Dağlı, 2017, s. 13). Bu bağlamda, Türkiye medyada siğınmacılarla ilgili haberlerde önemli bir artış yaşanmıştır. İlerleyen yıllarda göç dalgalarının devam etmesi, ana akım ve alternatif medyada bu haberlerin çeşitlenmesine ve farklı bağlamlarda ele alınmasına neden olmuştur.

Medya temsilleri, imajlar, anlatılar ve medyada dolaşımda olan çerçeveleri ifade eder. Bu temsiller haber metinleri, fotoğraflar, reklamlar, radyo programları, videolar, filmler, bloglar ve sosyal medya araçları gibi sembolik içerikler aracılığıyla üretilmektedir. Temsil kavramı, gerçekliği yansıtmaktan çok onu inşa etmeyi ifade eder. Gerçeklik unsurlarının tanımlanması, ötekilerin dışlanması ve anlamların üretilmesi yoluyla bir seçme süreci içinde işler. Medya temsilleri, toplumsal bütünleşmenin, düzenin, uyumun ve değerlerin yaratılmasında ve sürdürülmesinde; bireyleri topluma bağlamada, değerleri paylaşmada ve gündelik hayatı tanımlamada önemli bir role sahiptir (Şen, 2017, s. 31). Bunun yanı sıra medya, toplumu ilgilendiren konu ve olaylarla ilgili bilgi sağlayarak, toplumsal davranışların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, siğınmacıların medyadaki temsili, kamuoyunun siğınmacılarla ilgili görüş ve düşüncelerinin oluşmasında etkili faktörlerden biridir (Parlak vd., 2022, s. 955).

Bu süreçte kamuoyunun ve medyanın en çok üzerinde durduğu konular; toplumsal uyum, çalışma koşulları, ikamet durumu, dönüş tarihi, adli vakalar olarak sıralanabilir. Bu konuların Türkiye kamuoyunda sürekli tartışılmasında medya önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, medyada Suriyeli siğınmacı imajının farklı biçimlerde ve kalıplarla sunulması, Türkiye halkının Suriyeli siğınmacılara yönelik bakış açısını da belirleyici bir şekilde etkilemektedir (Gölcü ve Dağlı, 2017, s. 14). Siğınmacılarla ilgili olarak yerel halkın hakları ve oluşan yeni iş imkânları gibi unsurların medyada rekabet üzerinden sunulması, siğınmacıların düşmanlaştırılmasında etkili bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte siğınmacılar günümüzde yalnızca geleneksel medyada değil, sosyal medya platformlarında da yer bulmaktadır.

Sosyal medya ağlarının, siğınmacılarla ilgili algı ve temsilin oluşmasında rolü olduğu unutulmaması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Parlak vd., 2022, s. 956). Türkiye'nin farklı kültürleri bir arada barındırma ve kaynaştırma konusundaki zengin geçmişi onu bu sorunların çözümünde potansiyeli yüksek bir ülke haline getirmektedir (Uçak, 2017, s. 245). Dolayısıyla medya önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, siğınmacılar ve mültecilerle ilgili yapılacak olan haberlerde, kamuoyunun nasıl etkileneceği dikkate alınarak, farklı kültürlerin bir aradalığı konusunda sorumluluk alma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Medya, haberleştirme sürecinde bu çok kültürlülüğü destekleyici bir rol üstlenerek toplumsal uyum ve anlayışı teşvik etmelidir.

Suriyelilerin ardından Afganistanlılar ve Ukraynalıların da Türkiye'ye savaş başta olmak üzere çeşitli sebeplerle göç etmeye başlaması siğınmacıların medyadaki

temsilleri üzerine birçok çalışmayı da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmalar incelendiğinde, haberlerin çoğunluğunun Suriyeli siğınmacılarla ilgili olduğu, nispeten daha az bir oranda Afganlarla ilgili yapıldığı görülmektedir (Tiryaki, 2022, s. 131). Çağlar ve Özkır (2014) Suriyeli siğınmacıların medya temsillerini Sabah ve Hürriyet gazetelerinin köşe yazıları üzerinden incelediğı çalışmasında söylem analizi metodunu kullanarak milliyetçilik kavramının her iki gazetede de farklı seviyelerde Suriyeli siğınmacılar hakkındaki söylemlerde belirleyici bir rol oynadığını göstermiştir. Benzer şekilde Efe (2015) sekiz farklı örneklem birimi üzerinden haberleri ve köşe yazıları inceleyerek siğınmacıların çoğunlukla mağdur “kitleler” ve “yığınlar” olarak temsil edildiğı vurgulamıştır.

Siğınmacıların ana akım ve alternatif medyada nasıl temsil edildiğini karşılaştıran Şen (2017) Hürriyet, Habertürk, Bianet ve Sendika.org örnekleri üzerinden ana akım medyanın siğınmacıları daha çok siyasi yönleriyle, alternatif medyanın ise insan hakları boyutu üzerinden çerçevelediğini aktarmıştır. Medyanın toplumsal uyum üzerindeki etkisinden yola çıkarak siğınmacıların medyada yer alış şeklinin Türkiye’deki siğınmacı algısını etkilediğini ifade ettiğı çalışmasında Yıldırım (2018) medyanın toplumsal uyuma yönelik öneriler sunması gerektiğini belirtmiştir. Ekşioğlu Sarılar (2018), hayatta kalma amacıyla ülkelerini terk eden siğınmacıların, gittikleri ülkelerde karşılaştıkları sorunların medyada nasıl yansıtıldığına Türkiye örneği üzerinden dikkat çekmiştir. Sarıkaya (2020), 28 Şubat 2020’de İdlib’de Türk Silahlı Kuvvetleri unsurlarına yapılan saldırı yaşanan saldırı Türkiye’de Suriyeli siğınmacılara yönelik algının haberler üzerinden değişimini analiz etmiştir.

Haydari (2021), Suriyeli siğınmacı akınının ardından Türkiye’de göçmenlere yönelik hoşgörü düzeyindeki değişimi, belirlenen anahtar kelimeler aracılığıyla Twitter üzerinden içerik analiziyle incelemiş ve Suriyeli siğınmacıların gelişi sonrasında Türkiye’de söz konusu hoşgörü düzeyindeki değişimi ortaya koymuştur. Ulusoy (2021) Suriyeli siğınmacı çocukları hak haberciliği bağlamında Türkiye’deki beş gazete üzerinden incelemiştir. Dolayısıyla literatürde siğınmacıların medya temsilleri üzerine gerçekleştirilen araştırmaların geniş bir yelpazede şekillendiğı ve medya söylemlerinin siğınmacı algısını şekillendirmedeki rolünün önemi görülmektedir. Bu çalışmada ise ana akım medyanın internet ortamındaki önemli temsilcilerinden biri olan hurriyet.com.tr’deki haberlerde siğınmacı çocukların temsili incelenmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada van Dijk’in eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak haber başlıkları ve spotları incelenmiştir. Bu yapılırken eleştirel söylem analizinin haber içeriklerinde yer alan söylemlerdeki egemen ideolojik anlamları ve bu anlamların hangi güç odaklarının lehine işlediğini açığa çıkarmaya olanak sağlayan yönünden hareket edilmiştir. Tekniđi

medya metinlerine uygulayan ilk bilim insanlarından van Dijk, çalışmalarının büyük bir kısmında 1980’ler sonrası Avrupa’sında ırkçılık ve önyargı konularına odaklanmış, nitel ve nicel yaklaşımları kullanarak Almanya, Hollanda ve İngiliz basınından örneklerle gazetecilerin toplumsal önyargıları üretmede ne kadar etkili olduğunu kanıtlamaya çalışmış (Sözen’den aktaran Gölcü ve Dağlı, 2017, s. 20), stereotipleşme, ırksal kötüyü kullanım ve egemen gruplara direnme pratikleriyle ilgilenmiştir (Yardım ve Doğruel, 2019, s. 141).

Söylem içinde ideolojiyi barındırırken ideolojilerin yeniden üretiminde ve günlük ifadelerde vazgeçilmez bir rol oynar. Bu nedenle ideolojilerin söylemde nasıl yer bulduğu veya gizlendiği ve böylece aynı zamanda toplumda nasıl yeniden üretilebileceği eleştirel medya araştırmaları için önem taşımaktadır (Karaduman, 2017, s. 36). van Dijk’a göre (1988) söylem çözümlemesinin temelini makro ve mikro yapılar oluşturmaktadır (s. 1-2): Makro yapı analizi, tematik ve şematik olmak üzere iki yoldan yapılmakta; tematik analizde başlıklar, spotlar ve fotoğraflara bakılırken şematik analizde olay sunumu, sonuçlar, ardaan ve bağlam bilgisi, haber kaynakları ve tarafların yorumları dikkate alınmaktadır.

Makro yapı analizinde söylemin neyle ilgili olduğunun ve haberin ne amaçla üretildiğinin anlaşılması amaçlanmakta, başlık ve spotlar haberin anlamsal çerçevesinin belirlenmesinde en önemli unsurlar olmaktadır (Van Dijk, 2009, s. 69). Mikro yapılar için ise sentaktik çözümleme, sözcük seçimleri ve haber retorisi odağa alınmaktadır. Bölümsel anlamların analizi amaçlanmakta, sözcüklerin örtük veya dolaylı anlam biçimleri içerdiği kabul edilmektedir. Böylece haberi yapanın ideolojisi doğrultusunda yapılan seçimlerin bir işlevi olduğu ve alımlayıcının da duruşunu etkileyen bir bilginin varlığının olduğu gösterilir. Makro ve mikro yapılar alımlayıcının en çok aklında tuttuğu ve yeniden üretilebilen anlamlardır (Van Dijk, 2009, s. 75). Bu çalışmada da ana akım medyanın internet ortamındaki önemli temsilcilerinden biri olması dolayısıyla örneklem seçilen hurriyet.com.tr’de 9 Şubat - 24 Temmuz 2018 tarihleri arasında yayınlanan haberlerde siğınmacı çocukların temsili makro ve mikro yapılar üzerinden incelenmektedir.

Bulgular ve Tartışma

Yazılı ve görsel medyada haber söyleminin önemli bir bölümünü başlıklar ve spotlar oluşturmaktadır. Bu iki bölüm, aslında haberin kısa bir özeti niteliğindedir. van Dijk da bu durumu şu sözleriyle destekler: “Haberin en çok hatırlanan noktaları özet, başlık ve giriştir” (aktaran Tarhan, 2016, s. 313). Çalışmanın örnekleminde yer alan haberlerin başlıkları “Mülteci çocuklara yangın eğitimi” (hurriyet.com.tr, 2018, 9 Şubat), “Samsun’da mülteci yetimler için şenlik” (hurriyet.com.tr, 2018, 1 Mart), “Fransa, mülteci çocukların yaşını büyütüyor” (hurriyet.com.tr, 2018, 12 Nisan), “Mülteci

çocuklar için ‘Çocuk Gibi Bak’ projesi” (hurriyet.com.tr, 2018, 25 Nisan)”, “Sokak oyunları savaşın izlerini azalttı, (hurriyet.com.tr, 2018, 14 Mayıs), “Üniversitede ‘sınırları aşan’ şenlik” (hurriyet.com.tr, 2018, 22 Mayıs), “Fotoğraflarla mülteci çocukları anlatılar” (hurriyet.com.tr, 2018, 2 Haziran), “Samsun’da mülteciler için ‘Düş Bahçesi’ projesi” (hurriyet.com.tr, 2018, 12 Haziran), “Suriyeli siğınmacı çocukların midilli keyfi”, (hurriyet.com.tr, 2018, 20 Haziran), “Mülteci çocuklar için şenlik” (hurriyet.com.tr, 2018, 9 Temmuz), “Suriyeli çocuklara Boğaz turu” (hurriyet.com.tr, 2018, 24 Temmuz).

Görüleceği üzere başlıklar, siğınmacı çocukların yaşam koşulları, sosyal uyum süreçleri ve toplumsal destek projeleri ile ilgili önemli ve geniş bir perspektif sunmaktadır. Genel olarak haberler, siğınmacı çocukların karşılaştığı sosyal zorluklara, kültürel entegrasyona dikkat çekmekle beraber toplumun bu çocuklara olan duyarlılığına ve destek çabalarına da vurgu yapmaktadır. Haber spotlarına bakılacak olduğunda ise takip eden içerikle karşılaşılmaktadır: “Ankara İtfaiyesi, Başkent’te yaşayan mülteci çocuklara yangın, sel ve su baskınları gibi hayati konularda eğitim verdi” (hurriyet.com.tr, 2018, 9 Şubat), “Samsun’da Emine- Ahmet Yeni Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ile İHH tarafından mülteci çocuklar için ‘Yetim Şenliği’ düzenlendi” (hurriyet.com.tr, 2018, 1 Mart), “Yedi İtalyan yardım derneği, Fransız sınır polislerinin refakatsiz siğınmacı çocukların doğum tarihiyle oynayarak yaşlarını büyüttüğünü böylece ülkeye girişlerini engellemeye çalıştığını öne sürdü” (hurriyet.com.tr, 2018, 12 Nisan).

“Üniversiteli iletişim öğrencileri, geliştirdikleri ‘Çocuk Gibi Bak’ projesiyle mülteci çocuklara karşı olumsuz söylemlere ‘Dur’ diyor. Öğrenciler, mülteci çocuklarla birlikte yeniden çocukluk yıllarına dönerek yaşamı birlikte keşfediyor (hurriyet.com.tr, 2018, 25 Nisan), “Vatanlarından ayrılmak zorunda kalan Suriyeli çocuklara karşı olumsuz söylemlere dur demek isteyen İzmir Ekonomili iletişimciler, 40’a yakın Suriyeli çocukla gençleri sokak oyunları şenliğinde buluşturdu. Üniversiteli gençler, çocuklarla birlikte ‘istop’, ‘sek sek’, ‘yakar top’, ‘mendil kapmaca’, ‘yedi kule’ gibi oyunları oynadı, yaşadıkları mutluluk çocukların yüzlerine yansıdı (hurriyet.com.tr, 2018, 14 Mayıs). “Suriye iç savaşından sonra ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteci çocuklar, İstanbul Medipol Üniversitesi öğrencileri tarafından düzenlenen çocuk şenliğinde eğlenceli anlar yaşadı. ‘Biz Bir Aileyiz’ temasıyla düzenlenen şenlikte 60 mülteci çocuk üniversite öğrencileri eşliğinde halat çekip çuval yarışı yaptı, futbol oynadı” (hurriyet.com.tr, 2018, 22 Mayıs).

“İzmir Ekonomi Üniversitesi (İEÜ) İletişim Fakültesi öğrencilerinin geliştirdiği ‘Çocuk gibi bak’ projesi kapsamında mülteci çocukların sevinçleri fotoğraflara yansıdı. Bu fotoğraflardan oluşan bir sergi açıldı. Mülteci çocuklara yönelik olumsuz algı ve söylemlere yönelik proje geliştiren İletişim Fakültesi öğrencileri, yıl boyunca Suriyeli mültecilerle yaptıkları etkinliklerden çektikleri fotoğrafları sergide anlattı” (hurriyet.com.tr, 2018, 2 Haziran). “Mülteci çocuklar ve onların ebeveynleri ile yerel toplum

üyesi öğrenci çocuklar ve aileleri arasında akran ve aile destek ağı oluşturarak sosyal uyumun desteklenmesini ve barışçıl bir yaşam ortamının oluşturulmasını sağlamak amacıyla Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından hazırlanan ‘Düş Bahçesi’ Projesi açılış ve tanıtım toplantısı gerçekleştirildi. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ankara Ofisi tarafından finanse edilen ‘Düş Bahçesi’ Projesi ile 802 mülteci, 802 öğrenci ve her iki grup mensubu anne ebeveynleri olmak üzere toplamda 3 bin 208 faydalanıciya ulaşılmaları hedefleniyor” (hurriyet.com.tr, 2018, 12 Haziran).

“Adana’da Suriyeli siğınmacıların yaşadığı 30 bin 600 kişilik konteyner kentteki 10 bin çocuk, Türkiye Jokey Kulübü’nün (TJK) düzenlediği Dünya Mülteciler Günü etkinliğinde animatörlerle dans edip, ‘pony’ diye tabir edilen midilli atlarla tur attı (hurriyet.com.tr, 2018, 20 Haziran). “İzmir Büyükşehir Belediyesi, Siğınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Toplum Gönüllüleri Vakfı işbirliği ile düzenlenen ‘Bir Arada Yaşam Çocuk Şenliği’, mülteci çocuklara güzel bir gün yaşattı” (hurriyet.com.tr, 2018, 9 Temmuz). “İstanbul’da yaşayan mülteci çocuklar ve aileleri, Sarıyer’de boğaz turuna çıktı. Sevgi ve Barış adlı teknede İstanbul’un güzelliklerini ilk kez görme fırsatı bulan çocukların mutluluğu gözlerinden okundu” (hurriyet.com.tr, 2018, 24 Temmuz).

Spotlar siğınmacı çocukların Türkiye’de karşılaştıkları zorluklara ve sosyal destek projelerine dair bilgi vermektedir. Her bir spot, siğınmacı çocuklara yönelik gerçekleştirilen etkinlikleri, projeleri ve toplumsal duyarlılığı öne çıkararak bu çocukların yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan çabaları belgelemektedir. Bunun yanı sıra ele alınan haber başlıklarıyla birlikte değerlendirildiğinde siğınmacı çocuklar için gerçekleştirilen sosyal etkinlikler, projeler ve eğitim programlarına dair bilgi sunarak toplumun siğınmacı çocuklara yönelik duyarlılığını artırmakla kalmayıp aynı zamanda siğınmacı çocukların yaşam kalitelerini ve sosyal uyumlarını da iyileştirme çabasını gözler önüne sermektedir.

Başlık ve spotların makro yapı çözümlemesi

İncelenen başlıklarda haberi yapılan siğınmacı çocukların çoğunlukla olumlu söylem yapıları altında ve birbirine benzeyen konularla ilgili olarak yer aldığı görülmektedir. Hiçbir incelenen örnekte siğınmacı çocukların uğradığı savaş felaketi ya da savaş sonrası yaşadıkları sorunların bilgisi verilmemektedir. Genellikle siğınmacı çocuklar için yardım ve destek etkinlikleriyle ilgili içerikler yer almakta ve ilgili haberlerde “siğınmacı”, “mülteci” ve “göçmen” kavramları ayrı ve aynı anlamsal bağlamlarda kullanılabilir. Türkiye’deki farklı kurum kuruluşların savaş mağduru olan siğınmacı çocuklar için yapmış oldukları etkinliklerden, yardımlardan, desteklerden ve eğitimlerden söz edilen başlık ve spotların şematik olarak olayın sunuş biçimiyle iletinin temel anlamının birbiriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Siğınmacı çocuklar başlık ve

spotlarda savaş mağduru ve bundan ötürü yardıma ve desteğe muhtaç olarak ele alınmakta ve Türkiye’de insanların bu desteğe ve yardıma mümkün olduğunca gönüllü olarak katıldıkları sunulmaktadır.

İncelenen içeriklerde yaşanan savaşla ilgili detaylara rastlanılmamakta, daha çok halkı yardımseverliğe, duyarlılığa ve empatiye davet eden olumlu bir dil takip edilmektedir. Ardalan ve bağlam bilgisi açısından hurriyet.com.tr haberlerinde sığınmacı çocukların ülkelerini terk etmek zorunda kaldıkları savaşla ilgili bilginin tek bir örnekte yer alması haberlerin yalnızca belli bir çerçevede ve basit bir düzlemde aktarıldığını göstermektedir. Başlıklarda ve spotlarda hurriyet.com.tr’nin çocuklara verilen desteği göstermeyi ve halkı da buna teşvik edecek içerikleri haberleştirdiği görülmekte, Türkiye’deki insanların sığınmacılara tutumlarının olumlu yönlerinin ele alınmasıyla bunun sürmesini dileyen veya teşvik eden bir anlayışla karşılaşılmaktadır. Haberlerde ulusal kaynakların yanı sıra uluslararası kaynakların da kullanılmasıyla hem konuya derinlik kazandırıldığı hem de çok yönlü bilgi sunma amacıyla dış kaynaktan yararlanıldığı görülmektedir.

Başlık ve spotların mikro yapı çözümlemesi

Mikro yapısal anlamda sentaktik çözümlemede cümlelerin aktif veya pasif ve basit veya karmaşık yapılarına bakılmasından yola çıkılarak hurriyet.com.tr’de ele alınan haber metinlerinde genellikle sade cümle yapıları tercih edildiği görülmektedir. Sığınmacı çocukların Türkiye’de korunan ve gözetilen bir konumda olduğunun çerçevelendiği takip edilmektedir. Haberlerin başlıklarındaki ve spotlarındaki kelime seçimlerinin metinsel ideolojik yapıların yönünü belirlemede etkili olduğu değerlendirilmektedir. Haberlerde sıklıkla vurgulanan veya kullanılan kelimelerin “savaş”, “Suriyeli”, “sığınmacı”, “mülteci”, “göçmen” “eğitim”, “şenlik”, “olumsuz söylem”, “sosyal uyum” olduğu kaydedilmiştir.

Haberin nasıl sunulduğuyla ilgili olan ve haberin tarzını oluşturan retorik kurgunun incelenen haberlerde nasıl gerçekleştiği; inandırıcılığın sağlanması ve hedefin ikna edilebilmesi bağlamında fotoğraf unsurunun kullanımına sıklıkla başvurulması üzerinden izlenmektedir. Haber metinlerinin sunduğu anlatıların kullanıldığı ifade edilen söz konusu fotoğraflarla birbirini tamamladığı ve birlikte bir bütün oluşturduğu görülmektedir. Metinlere eklenen fotoğrafların sığınmacı çocuklar için yapılan şenliklerin yanı sıra yardım, destek ve eğitim projeleri için yapılan tanıtıcı, bilgilendirici ve teşvik edici haber içerikleri özelinde oldukça ağırlıklı yer kapladığı takip edilmiştir.

Sonuç

Göç olgusu yalnızca ekonomik, sosyal ve politik boyutlarla ele alınamayacak kadar çok yönlü bir meseledir. Suriye iç savaşıyla birlikte yoğunluğu hızla artan göç hareketlerinin insani sonuçları sorunun önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle medyanın kamuoyunu bilinçlendirmesi ve özellikle çocuklarla ilgili istismar konularında uyarıcı bir rol üstlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmayla sığınmacı çocukların medyada temsilinin yüzeysel ve genelleyici yönler taşıdığı, gerçek deneyimleri yansıtmayan bu yaklaşımın toplumsal önyargıların güçlenmesine neden olabileceği ve sığınmacıların tehdit unsuru olarak algılanabileceği medya içeriklerinin ayrımcılık tehlikesini güçlendireceği değerlendirilmiştir.

hurriyet.com.tr’de üzerinden yapılan çözümlenmeler, sığınmacı çocukların yaşadığı zorlukların ve topluma uyum süreçlerinin haberleştirildiğini, bu yapılırken de “mülteci”, “sığınmacı” ve “göçmen” kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılmasıyla kavramsal bir belirsizlik oluştuğunu göstermiştir. İncelenen haberlerde nefret söylemi ve ırkçılık içeren ifadeler bulunmadığı ancak bu haberlerin derinlikli bir içerik de taşımadığı görülmüştür. Kullanılan görsellerin, başlıkların ve anlatım dilinin okuyuculara yorumlama kolaylığı sağladığı değerlendirilmiştir. Sığınmacı çocuklarla ilgili haberlerin duyarlılık ve empati yaratmada önemli bir rolü olduğunun altı çizilerek bunların daha kapsamlı ve çok boyutlu ele alınmasının kamuoyunun bilinçlendirilmesi açısından büyük önem taşıdığı kaydedilmiştir.

Kaynakça

Bozkurt, E. S. (2017). Söylem Analizi Bağlamında Saatleri Ayarlama Enstitüsü Romanına Yönelik Bir İnceleme. L. Turan ve O. Sevim (Ed.), Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları (1. Baskı) (s. 371-390). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Çağlar, İ. ve Özkır, Y. (2014). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Basınında Temsili. Ortadoğu Yıllığı, 487-501.

Doruk, Ö. (2013). Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşluğu Derneği'nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 1(2), 106-132.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/83874>

Doyuran, L. (2018). Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde). Erciyes İletişim Dergisi, 5(4), 301-323.
<https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.362184>

Efe, İ. (2015). Türk Basınında Suriyeli Siğınmacılar (1. Baskı). İstanbul: SETA.

Gölcü, A. ve Dağlı, A. N. (2017). Haber Söyleminde 'Öteki'yi Aramak: Suriyeli Mülteciler Örneği. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 28, 11-38.
<https://doi.org/10.31123/akil.437410>

Günay, İ. E. (2022). van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi Bağlamında Azerbaycan ve Ermenistan Arasındaki Savaşa İlişkin Le Monde ve Le Figaro'da Kullanılan Haber Başlık ve Girişlerinin Analizi. Aksaray İletişim Dergisi, 4(1), 46-65.
<https://doi.org/10.47771/aid.1032556>

Haydari, H. (2021). The Concept of Tolerance after Syrian Refugee Flow in Turkey. ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(2), 338-361.
<https://doi.org/10.53662/esamdergisi.898811>

hurriyet.com.tr. (2018, 9 Şubat). Mülteci Çocuklara Yangın Eğitimi. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/multeci-cocuklara-yangin-egitimi-40735685> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 1 Mart). Samsun'da Mülteci Yetimler İçin Şenlik. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/samsun/samsunda-multeci-yetimler-icin-senlik-40758048> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 12 Nisan). Fransa, Mülteci Çocukların Yaşını Büyütüyor.
<https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/fransa-multeci-cocuklarin-yasini-buyutuyor-40803180> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 25 Nisan). Mülteci Çocuklar İçin “Çocuk Gibi Bak” Projesi.
<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/multeci-cocuklar-icin-cocuk-gibi-bak-projesi-40816836> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 14 Mayıs). Sokak Oyunları Savaşın İzlerini Azalttı.
<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/sokak-oyunlari-savasin-izlerini-azaltilti-40835845> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 22 Mayıs). Üniversitede Sınırları Aşan Şenlik.
<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/universitede-sinirlari-asan-senlik-40844782> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 2 Haziran). Fotoğraflarla Mülteci Çocukları Anlattılar.
<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/fotograflarla-multeci-cocuklari-anlattilar-40855525> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 12 Haziran). Samsun’da Mülteciler İçin ‘Düş Bahçesi’ Projesi.
<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/samsun/samsunda-multeciler-icin-dus-bahcesi-projesi-40865353> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 20 Haziran). Suriyeli Siğınmacı Çocukların Midilli Keyfi.
<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/adana/suriyeli-siginmaci-cocuklarin-midilli-keyfi-40872903> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 9 Temmuz). Mülteci Çocuklar İçin Şenlik. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/multeci-cocuklar-icin-senlik-40890933> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

hurriyet.com.tr. (2018, 24 Temmuz). Suriyeli Çocuklara Boğaz Turu.
<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/suriyeli-cocuklara-bogaz-turu-40906474> Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024

Karaduman, S. (2017). Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 4(2), 31-46. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/386936>

Karakaya, H. (2020). Türkiye’de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4(2), 93-130. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1279975>

Parlak, İ., Çakın, Ö. ve Kaya, S. (2022). Sosyal Medyada Siğınmacı Algısı: Suriyeli Siğınmacıların Türkçe Twitter Hesaplarında Görünümü. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 10(2), 948-983. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.1103937>

Sarıkaya, T. (2020). Çerçeveleme Kuramı Bağlamında Türkiye’nin Suriyeli Göçmenlere Avrupa Sınırlarını Açmasının Gazetelere Yansımaları: Sabah ve Cumhuriyet Gazetesi Örnekleri. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 12(4), 402-414. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1161906>

Şen, F. (2017). Bir ‘Öteki’ Olarak Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Ana Akım ve Alternatif Medyada Temsili. Atatürk İletişim Dergisi, 12, 27-42. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398225>

Tiryaki, S. (2022). Türk Basınında Göçmen, Siğınmacı ve Mülteci Haberleri Üzerine Bir İnceleme. Kültür Araştırmaları Dergisi, 15, 124-156. <https://doi.org/10.46250/kulturd-der.1188891>

Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. Tesam Akademi Dergisi, 2(2), 29-63. <https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/238019/makaleler/2/2/arastirmax-mul-teci-davranisi-toplumsal-etkileri-turkiyedeki-suriyelilere-iliskin-bir-degerlendirme.pdf>

Uçak, O. (2017). Göç Hareketleri ve Medyada Göçmen Haberleri. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 1(3), 242-254. <http://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2017.1/3.242-254>

Ulusoy, H. (2021). Suriyeli Siğınmacı Çocuklara Yönelik Haberlerin Hak Haberciliği Bağlamında Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

van Dijk, T. A. (1988). News as Discourse (1. Baskı). New Jersey: Lawrence Erlbaum.

van Dijk, T. (2009). Critical Discourse Studies: A Sociocognitive Approach. R. Wodak ve M. Meyer (Ed.), Methods of Critical Discourse Analysis (1. Baskı) (s. 258-284). Londra: Sage.

Yardım, G. ve Doğruel, H. (2018). Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği. Erciyes İletişim Dergisi, 6(1), 137-148. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.516124>

Yıldırım, M. (2018). Türkiye'deki "Uluslararası Göç ve Göçmen" Algısında Medyanın Rolü ve Toplumsal Uyuma Etkileri. Route: Education and Social Science Journal, 34, 846-856. <http://doi.org/10.17121/ressjournal.1569>